

שמעתא עמיקתא

גליון תרמ"ו | פרשת ויקהל - פרה | תשפ"ה | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגה שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מזון לבעלי חיים צריך אישור לפסח

א. להאכיל בע"ח חמץ בפסח. ב. חמץ שנספל מאכילה. ג. טעם חובת ביעור חמץ שנספל מאכילת אדם. ד. נפסל מאכילת אדם ואינו ראוי לחמץ עיסות אחרות. ה. ראוי לאכילת אדם בדרך. ו. חמץ שלא מיועד לאכילה. ז. אין החמץ בטל לכלל. ח. חמץ שנספל מאכילת אדם ומיועד לאכילת בע"ח. ט. מכירת בע"ח לנכרים. י. להאכיל בעלי חיים חמץ במכא

איתא בירושלמי (פ"ב ה"א) לא יאכיל חמץ לכלבים כו' אפי' לבלב של אחרים, זאת אומרת אסור להאכיל לבהמת הפקר. והובא בטור (ס"ט תמח). וכת' הבי"י (שם) מצאתי כתוב להאכיל בהמת חבירו חמץ שאינו שלו אלא מוצאו בתוך הפסח נר' דאסור כדדרוש בירושלמי לא יאכיל חמץ אפי' לכלבים של הפקר. וכן השו"ע (שם ס"ט) אסר אפי' לבהמת אחרים (אפי' עכו"ם) או של הפקר. וביאר המ"ב (פ"ב כ"ו - כ"ז) דאסור משום שיש לו הנהגה במה שממלא רצונו להשביע לבהמה. ועיי' במ"ב (ס"ק כז) שאף חמץ שעבר עליו הפסח נאסר לבע"ח. ומ"מ מבוואר ברמ"א (ס"ט תנ"ג ס"א) ובמ"ב (ס"ק ט) שמותר להאכילם קטניות. ובזמננו המזון המיועד לבע"ח לפעמים החמץ שבו פגום (כגון מזון גדים), ולפעמים אינו פגום (כגון מזון כלבים). לפעמים יש בו תערובת חמץ (כגון מזון חתולים), ולפעמים יש בו חמץ גמור העומד בפני"ע (כגון שיבולת שועל לתוכים). ויש לדון בענין ב"י ובי"י והנאה במזון של בע"ח שאינו חמץ גמור או שאינו ראוי לאכילת אדם.

ב. המין שנפסל מאכילת אדם / מאכילת כלב
איתא בפסחים (מה: ה) הפת שעייפשה חיב לבער, מפני שראוי לשוחקה ולחמעה בה כמה עיסות אחרות. פת שעייפשה ונפסלה מלאכול לאדם, והכלב יכול לאכלה, מטמאה טומאת אוכלים בכביצה, ונשפרת עם הטמאה בפסח. ודייק הר"י"ף (ג: בר"ק) הא אם נפסלה מלאכול לכלב אי"צ לבערו. וביאר הר"ן (ד"ה ונשרפה) דהא דלא סגי בנספל מאכילת אדם, אפי' שנבלה שאינה ראויה לגר לא שמה נבלה, שאינו שאור דאפי"פ דלא הזי לאכילה, אסריה רחמנא מפני שראויה לחמעה בה עיסות אחרות. ואיתא שם (כ"א) חרבו קודם זמנו מותר בהנאתו אפי' לאחר זמנו. וכת' רש"י (ד"ה ה'הו"ט) וכגון שנפסל מלאכול לכלב דומיא דפת שעייפשה, וכי"כ הרא"ש (פ"ב ס"א), והוסף הר"ן (ה: ד"ה גמ') דדוקא קודם זמנו, ואם לאו לא פקע איסוריה עד דשריף ליה לגמרי. וכן פסק השו"ע (ס"ט תמ"ג ס"ט) דחמץ שנפסל מאכילת כלב, מותר לקיימו בפסח. וביאר המ"ב (ס"ק מ) דמותר אף בהנאה, אבל באכילה אסור עד אחר הפסח מדרבנן "דאחשביה". ועיי' בס"ק מ"ג שכת' דאם חמץ זה נפל לתוך המאכל בפסח אפי' ליכא ששים אין לאסור לאכול המאכל, דהא חמץ זה הוא כעפרא בעלמא. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון תקס"ב דבשאר איסורים אף אם נפסל מאכילת אדם בלבד י"א שמותר לגמרי וי"א שאסור מדרבנן. ועי' בגליון קע"ט בגדר נפסל מאכילת כלב.

ג. טעם חובת ביעור חמץ שנפסל מאכילת אדם
וכת' הרי"ט"א (מה: ד"ה תיר) בשם הר"י"ט, שמהרי"ף הג"ל נר' דחיב לבער פת אפי' נפסלה רק מאכילת אדם שכן כת' הא אם נפסלה מאכילת כלב אי"צ שריפה, ולדידה מתנייתא דלעיל (דהפת שעייפשה) תרת"י ששפעה שהוא חיב לבער ושהוא מותר לטמאה, אבל י"א דלא איתי לאשמעין אלא דין טומאה, אבל אינו חיב לבער מפני שנספלה מלאכול לאדם. והא דאיתא בתוספתא (פ"ג ה"ה) הקילור, אספולני, הרטייה שנספלה מלאכול לאדם, היינו שנספלה מאכילת אדם, ואת"ל שנספלה מאכילת כלב משמע דהא מעיקרא נמי לא הזיאו למאכל אדם, מוקמינן לה שנספלה אחר זמן איסורה דכיון דחל עליה שם איסור בעודו מאכל אדם שוב אינו נפקע עד שיפסל מאכילת כלב, וזו היא שיטת הרא"ה, אבל הרי"ט כתב דדברי הרי"ף נר' יותר, ע"כ. וברא"ש (פ"ג ס"א) מבוואר דס"ל כהרי"ף. וכת' דהא דתניא לעיל הפת שעייפשה חיב לבער מפני שיכול לשוחקה ולחמעה בה כמה עיסות אחרות הניח איירי בראויה לבלב. וכת' הר"ן (ג: בר"ק) ד"ה ונשרפה) דכי ינימא אדמאי הפת שעייפשה נפסלה מלאכול לאדם ביעור ומה נבלה שאינה ראויה לגר לא שמה נבלה ונפסל שרי אפי' בחמץ בפסח, וי"ל דהכא בלא זמנו מפני שראויה לחמעה בה כמה עיסות אחרות והכי איתא בגמ' (שם ט) דהא שאור לא הזיאו לאכילה ואפי"ה אסריה רחמנא מה"ט, והכי איתא במכילתא. והשו"ע (פ"ג תמ"ג ס"ב) פסק שהפת עצמה שעייפשה ונפסלה מלאכול הכלב, ומולוגמא שנספחה, אינו חיב לבער. וביאר המ"א (ס"ק יח) דאם נתעפש רק מאכילת אדם צריכה ביעור חמץ הר"ן הג"ל כי אפשר לחמץ בו עיסות אחרות. וכי"כ העו"ש (אות ח). ודעת הב"ח (אות ד), העטרת צבי (אות ט), הפ"ח (ע"ל ס"ט), הגר"ח (אות כב) והמהר"י"א (אות כ) דבכל גוונא תורת אוכל עליו ועל כן חיב לבערו. אבל הנוב"י (תני יו"ד סי' טז), דאפי"ה השו"ע (אות ט), והמ"ב (ס"ק ז) והבה"ט (שם ע"ד) פסקו כחשני"ע. וכת' בפמ"ג (א"א ס"ק א) דכל שהוא ראוי לכלב "מהיית אסור" כי ראוי לחמעה עיסות. וכת' המ"ב (שע"ה אות כ) שכן משמעות המ"א.

ד. נפסל מאכילת אדם ואינו ראוי לחמעה עיסות אחרות
ואיתא בפסחים (מה: ג) עריבת העובדנין שנתן לתוכה קמח, תוך ג"י - חיב לבער, קודם ג"י - אינו חיב לבער. אמר רבי תנ"ד ב"א שלא נתן לתוכה עורות, אבל נתן לתוכה עורות אפי' תוך ג' אין חיב לבער. ופירש תלמיד הרשב"א (קובץ שיטות קמאי שם) שנתן לתוכה עורות שמתיריה כ"כ עד שנפסלה מאכילת כלב וא"צ לבערו. וכן הוא בבב"א (פסח ס"א), בראב"ד (ס"ט תפח) ובמאירי (שם). אבל הרמב"ם (חמץ ומצה פ"ד ה"ח) כת' שדבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכילה מותר לקיימו בפסח. ועיי' בה"ח (ה"ב) שכת' שדבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל, או שאינו מאכל כל אדם כגון התריאק וכיוצ' אפי"ה שמותר לקיימו אסור לאכול עד אחר הפסח, ואפי"ה שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא הר"ז אסור לאכול. וכן הביא השו"ע (פ"ג תמ"ג ס"א אד) וכתובא דכל שנפסל מאכילת אדם בלבד מותר לקיימו בפסח. וכת' במ"א (ס"ק ז) שמוטק אפי' בהנאה. וכי"כ המ"ב (ס"ק כב). דלא כהערוה"ש (אות יט) שאסור בהנאה. ופירש הפמ"ג (א"א ס"ק א) דאפי"ה שחמץ אסור עד שנפסל מכלב היינו כי עדיין ראויה לחמעה כמה עיסות, אבל הכא שהוא בתערובת ואין צורת החמץ בעין ולא ראוי לחמעה, הוה כשאר איסורין דכל שאין ראוי לאדם מותר. וכי"כ הנוב"י (ו"י"ד תני ס"ג) והחזו"א (ס"ט קט"ז ס"ק ד) - ולפמ"ג מזון לבע"ח שאינו ראוי לאכילת אדם ואינו ראוי לחמעה אין בו איסור בפסח. אבל דעת הגר"ח (מ"א פט"ו ה"ל"א ד"ה והנה ברמב"ם) דמה דבכה"ג אינו עובר על ב"י ובי"י אינו משום דאינו ראוי לחמעה, אלא כי הוא בתערובת ואינו ראוי לאכילה אין צורת חמץ שלו קיימת, ולא דמי לפת שעייפשה, דהתם כיון שהיא קיימת בפני"ע בלי שום תערובת, ע"כ לא שייך בה הך דינא דבטל צורת חמץ מינה ולהכי איתא דמי עד שתפסל מאכילת כלב. ולפמ"ג מזון לבע"ח שאינו ראוי לחמעה אדם ואין צורת החמץ ניכר ואינו ראוי לחמעה עיסות אחרות, יש להקל בהנאה ולתתו לבע"ח. ולהגר"ח יש להקל רק אם נימוח בתערובת. והאו"צ (ח"ב פ"ח אות ה) פסק דמותר להאכיל דגי נוי, מזון שיש בו תערובת חמץ, אם אין החמץ בעין ונפסל מאכילת אדם מערב פסח דבכה"ג אין איסור הנאה כמבוואר במ"א (שם), ע"כ.

ה. ראוי לאכילת אדם בדרך / המין נוקשה
ותנן בפסחים (מה: ג) שיאור ישרף והאכולו פטור כו', ואיזהו שיאור כל שהכסיו פניו כאדם שעמוטו שערותיו. ופרש"י שיאור - שלא החמץ כל צרכו כו', ואיזהו שיאור - שפטור - זה שאין בו סדק, אבל הכסיו פניו, כאדם שעמוטו שערותיו ומתוך פחד ורתת פניו מכסיפין. ופירשו התוס' (ב: ד"ה אה) לשיאור תנ"ך נוקשה. וכי"כ הר"ן (ג: בר"ק ד"ה אה) וביאר דחיבו לשרפו שלא יבוא לאכול. וכן נקט הריב"ב (ס"א ט). וזה דלא כהטור (ס"ט תמ"ג) דחשיב חמץ גמור וצריך לבערו.

פניני הלכה

תחבושת הנמצאת על רוב היד האם חוצצת בנטילה

תניא (חולין קז:) וכל דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ נט"י לחולין. ותנן במקוואות (רי"ש פ"ט) אלו חוצצין באדם וכו' וגלגל שחוצץ למכה והרטייה שעליה וכו'. וכתב הרא"ש (חולין סי' ט"ו) כל החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה, כגון צוואה שתחת הצפורן וכו', ורטייה שעל בשרו וכו', אבל במיעוטן שאינו מקפיד אין לחוש. אולם בסי' י"ח כתב דמי שיש בידו מכה ורטייה עליה, יטול שאר היד שלא במקום הרטייה, דהוי כמי שנקטע לו אצבע שנטול שאר היד, דליכא למיחש שמא יגע באוכליו בבשרו שתחת הרטייה, שאין מסירו מחמת כאב המכה. אמנם צריך להזהר שלא יגיע המים לרטייה, שלא יחרור המים שעל הרטייה ויטמאו היד, כי ההיא דצורר או קיסם דאייתנין לעיל, או ישפוך רביעית כאחד על היד דאז לא טמאו המים. ולכאוי דבריו שותרים זה את זה, דבסי' ט"ו כתב דרטייה חוצצת [א"א"י הוא מיעוט שאינו מקפיד], ואילו בסי' י"ח מבוואר דאין הרטייה מעכבת הנטילה. וכיוצ' מצניו בדברי הטור, דבסי' קס"א כתב דצריך לזהר מחציצה שכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילה וכו', וכן כל דבר מועט ואינו מקפיד עליו אינו חוצץ, דתנן רטייה שעיג' בשרו וכו' אם מקפיד עליו חוצץ ואם לאו אינו חוצץ. ואילו בסי' קס"ב הביא דברי הרא"ש דמי שיש לו מכה בידו ורטייה עליה, די במה שיטול שאר היד שלא במקום הרטייה. וכן הוא במתב"ב דברי שם י"ח קס"א תס"ג דרטייה שעל בשרו חוצצת. ואילו בסי' קס"ב כתב דמי שיש לו מכה בידו ורטייה עליה, די לו שיטול שאר היד שלא במקום הרטייה, ויזהר שלא יגע במקום הרטייה שלא יחרור המים שעל הרטייה ויטמאו היד, או ישפוך רביעית על היד כאחד שאז לא טמאו המים.

ובמעדני יו"ט על הרא"ש (חולין פ"ח אות ט) כתב לבאר דבסי' ט"ו איירי הרא"ש במקפיד עליה, ובסי' י"ח איירי באינו מקפיד עליה [והביא לשון הטור בסי' קס"א דאם מקפיד עליו חוצץ ואם לאו אינו חוצץ].

